

УДК 371.26: 355.23:351.746.1

Петро Миколайович ДЗЮБА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальновійськових дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ “РАДІАЦІЙНИЙ, ХІМІЧНИЙ, БІОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ПІДРОЗДІЛІВ”

У статті викладено досвід методики проведення модульного контролю з дисципліни “радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів”.

Ключові слова: *модульний контроль, загальновійськові дисципліни, процес навчання, результати навчання, знання, уміння, навички.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті її сучасний стан характеризується пошуками шляхів підвищення якості навчального процесу. Значна роль при цьому відводиться контролю, особливо його оптимізації та інтенсифікації.

Контроль, або перевірка результатів навчання, є обов’язковим компонентом процесу навчання. Він має місце на всіх етапах процесу навчання, але особливого значення набуває після вивчення певного об’єму навчального курсу, а також завершення його вивчення. Сутність перевірки ступеня засвоєння навчального матеріалу полягає у виявленні рівня знань, умінь та навиків, який повинен відповідати освітнім стандартам та вимогам, що висуваються до суб’єктів навчання.

Результати контролю використовуються для аналізу ефективності навчального процесу, прийняття рішень про удосконалення його форм, методів та засобів. Контроль є необхідною ланкою управління навчально-пізнавальною діяльністю суб'єктів навчання і засобом отримання зворотної інформації.

Розвиток різноманітних видів педагогічного контролю, як свідчить практика, функціонально стимулює навчання та пізнавальну діяльність суб'єктів навчання. Спроби вилучити педагогічний контроль повністю або частково з навчального процесу призводили до зниження якості навчання, рівня знань тощо.

Контроль має відповідати певним вимогам, а саме: об'єктивності, систематичності та усебічності, охоплювати всі ланки навчального процесу й сприяти його розвитку та удосконаленню. Крім того, контроль має виконувати певні функції: навчальну, діагностичну, виховну, формувальну, керівну, розвивальну, оцінювальну, коректувальну тощо.

Контроль навчання має свої види, методи і форми, а також систему критеріїв оцінки якості професійних знань, умінь і навичок у суб'єктів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Про контроль знань згадується у давньоіндійській, у китайській (період конфуціанства (551–479 рр. до н. е.) дидактичній літературі. У цей період визначався рівень знань залежно від віку тих, кого навчають [1].

У працях Сократа, Арістотеля, Платона контроль зводився до повторення, копіювання, тобто відбувався на репродуктивному рівні, і головна його функція була спрямована на отримання задоволення від знання того, що знаєш [2].

Як і сьогодні, у педагогічних колах минулого йшли суперечки про те, як контролювати, як оцінювати учнів. З огляду на суперечливий характер цього інструменту Я. Коменський попереджав педагогів про необхідність підходити до цього питання розумно і виважено, а об'єктивність контролю поєднувати з гуманним ставленням до тих, кого навчають [3, с. 87–90].

Суворо критикував існуючі на той час форми контролю і К. Ушинський. Він підкреслював насамперед те, що існуючі підходи пригнічують розумову діяльність учнів [4, с. 68–74].

Наприкінці XVIII сторіччя виникають спроби урізноманітнити контроль, доповнити інформацію про успішність тих, кого навчають, даними про інші їхні досягнення в рамках навчального процесу. Прикладом є організація навчального процесу та випускних іспитів у військових академіях та училищах, яку можна вважати прототипом сучасної рейтингової системи контролю. У цей період питанням контролю знань тих, кого навчають, надавалось велике значення і вживались конкретні заходи для створення системи, що дозволяла б формувати уявлення про різні сторони особистості майбутнього офіцера, здійснювати діагностування рівня навченості і вихованості [5].

Незважаючи на спроби урізноманітнити контроль, він у більшості випадків був зорієнтований переважно на фіксуєчу функцію. З 19 посібників з методики навчання, виданих до 1917 року, у 13 нічого не говориться про контроль, а в 5 лише вказується про його принципову користь у справі навчання. Це пояснюється тим, що контроль розглядався як вид повторення навчального матеріалу [6, с. 29, 30].

У 30-х роках ХХ століття основною формою організації навчальної роботи в початковій і вищій школах стає урок за суворо визначеним розкладом занять і з постійним складом учнів при провідній ролі вчителя, який повинен був під час навчального процесу уважно вивчати кожного учня і на цій основі наприкінці кожної чверті складати характеристику його успішності зі свого предмета. Наприкінці року проводилися перевірені іспити для всіх учнів. Після тривалої перерви, 1935 р. була введена диференційована вербальна шкала оцінок знань учнів (відмінно, добре, посередньо, погано, дуже погано), а з 1944 р. – п'ятибальна шкала оцінок у цифровому виразі [7].

Свідченням перегляду підходів до контролю освітнього процесу може служити і поява спеціальної літератури з питань поточного контролю.

У низці монографій, дисертацій, навчальних посібників останніми роками висвітлюються різні боки й особливості контролю. Так, Д. Чер-

нилевський і О. Філатов розглядають контроль результатів навчальної діяльності через призму діагностики якості знань і умінь студентів та рейтингову систему контролю за засвоєнням навчального матеріалу [8, с. 124–128].

У кандидатській дисертації Л. Русакової контроль виступає як засіб педагогічного керівництва навчально-пізнавальною діяльністю студента, при якому здійснюється поетапне оцінювання і корекція підготовки спеціаліста [9].

У роботі Ю. Головач контроль розглядається як діяльність, зміст якої реалізується через систему способів та форм впливу викладача на студента з метою виявлення рівня навченості на певному етапі процесу навчання. При цьому оцінка знань подається як систематична робота, спрямована на накопичення інформації, корекцію та популяризацію знань про студента [10].

У докторській дисертації Л. Романишиної розглядаються питання організації та систематизації контролю навчальної діяльності студентів ВНЗ [11]. Методи контролю, зокрема тестовий, науково обґрунтовуються в докторській дисертації І. Булах [12].

Проблема контролю навчального процесу в останні десятиліття була актуальною і для вищої військової школи. Зміни, що починаються в її реформуванні, змусили по-новому подивитися на організаційні, змістові й методичні аспекти контролю навчальної діяльності. Результатом цього є видані в 80–90 роках ХХ століття різного роду методичні посібники, рекомендації з удосконалювання системи контролю навчального процесу, технологій викладання навчальних дисциплін [13, с. 42–50].

У той же час слід відзначити, що методичний бік контролю завжди має свої особливості залежно від змісту навчального матеріалу, умов, в яких він відбувається, та спрямування.

Метою статті є викласти досвід методики проведення модульного контролю з дисципліни “радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Програма вивчення дисципліни “Радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів” забезпечує отримання знань та практичних навичок, необхідних майбутньому

офіцеру прикордонного відомства для своєчасної організації заходів із захисту від зброї масового ураження та забезпечення радіаційного, хімічного, біологічного захисту органів прикордонного відомства, а також для здійснення заходів екологічного забезпечення у ході повсякденної діяльності.

У результаті вивчення дисципліни курсанти повинні:

– знати: заходи щодо екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища в органах Державної прикордонної служби України; уражаючі фактори ядерної, хімічної зброї та уражаючі дії біологічної зброї; засоби доставлення і застосування ядерної, хімічної та біологічної зброї, засоби індивідуального захисту, прилади радіаційної, хімічної розвідки і дозиметричного контролю, засоби спеціальної обробки, які використовуються органами Державної прикордонної служби України;

– уміти: організовувати заходи щодо екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища в органах Державної прикордонної служби України; організовувати заходи щодо захисту від зброї масового ураження та забезпечення радіаційного, хімічного і біологічного захисту органів прикордонного відомства; практично користуватися засобами індивідуального захисту з виконанням нормативів; практично користуватися приладами радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю.

Оцінювання знань курсантів здійснюють на основі результатів модульного контролю. Завданням модульного контролю є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати набуті знання при вирішенні професійних завдань. Оцінювання результатів модульного контролю здійснює викладач наприкінці вивчення кожного змістового модуля.

Метою проведення модульного контролю є всебічне виявлення та оцінка теоретичних знань та практичних навичок курсантів за обсягом програми модуля.

Модульний контроль проводиться у два етапи: перший – у письмовій формі в спеціалізованому класі кафедри, другий – на спеціально створеному майданчику вищого навчального закладу прикордонного відомства.

Для проведення першого етапу модульного контролю розробляються білети у кількості на 10–20 % більше, ніж кількість курсантів. У білеті містяться два теоретичних питання і одне практичне. Питання охоплюють увесь програмний матеріал модуля.

У зміст модуля включені такі теми: “Загроза розповсюдження зброї масового ураження”, “Засоби індивідуального та колективного захисту”, “Прилади радіаційної, хімічної розвідки та дозиметричного контролю”, “Спеціальна обробка матеріальних засобів та персоналу”, “Реагування на події, пов’язані з ненавмисним переміщенням або незаконним оборотом радіоактивних джерел та ядерних матеріалів”, “Дії персоналу органів Державної прикордонної служби України в умовах радіоактивного, хімічного та біологічного зараження” тощо.

Оцінка за письмову відповідь визначається:

“відмінно” – якщо курсант показує повні, міцні, глибокі та системні знання програмного матеріалу; грамотно та логічно його викладає; самостійно і швидко оцінює різноманітні ситуації та приймає правильні рішення; аргументовано використовує знання у стандартних та нестандартних практичних ситуаціях, при виконанні творчих завдань; робить логічні висновки, узагальнення; бездоганно володіє прийомами роботи зі спеціальними технічними засобами; вміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити та розв’язувати проблемні завдання;

“добре” – якщо курсант знає програмний матеріал, грамотно його викладає; правильно знає істотні ознаки понять, явищ, зв’язки між ними, вміє пояснити основні закономірності; його відповідь логічна, хоча курсант допускає незначні помилки у формулюванні термінів і категорій; йому бракує власних суджень; самостійно використовує набуті знання при вирішенні практичних стандартних ситуацій; уміє аналізувати, систематизувати й узагальнювати інформацію, робить правильні висновки; використовує загальновідомі докази, самостійно і правильно аргументує, підтверджує практичними прикладами; правильно володіє прийомами практичної роботи зі спеціальними технічними засобами;

“задовільно” – якщо курсант має знання тільки основного навчального матеріалу, але не засвоїв його детально, може з помилками (неточностями) дати визначення основних понять, не допускає грубих поми-

лок у відповіді, потребує в окремих випадках додаткових питань для прийняття правильного рішення; може повторити певну практичну дію (операцію) за зразком; практичні стандартні ситуації вирішує за зразком; “незадовільно” – якщо курсант допустив грубі помилки, відповідає неправильно, не може застосовувати набуті знання на практиці.

Загальна оцінка за теоретичну частину модульного контролю (контрольна робота) складається із двох окремих оцінок:

“відмінно” – якщо обидві оцінки “відмінно”;

“добре” – якщо обидві оцінки “добре” або одна “відмінно”, а друга “добре” чи “задовільно”;

“задовільно” – якщо обидві оцінки “задовільно” або одна оцінка “добре”, а друга “задовільно”;

“незадовільно” – якщо хоча б одна з оцінок “незадовільно”.

Після перевірки письмових відповідей викладач проводить практичну частину модульного контролю на території майданчика.

Екіпірування курсантів на модульний контроль складається з протигазу, загальновійськового захисного комплекту, укомплектованої польової сумки.

До практичної частини модульного контролю включені виконання нормативу із захисту від зброї масового ураження, а саме: одягання протигазу або респіратора, одягання загальновійськового захисного комплекту у вигляді плаща, одягання загальновійськового захисного комплекту у вигляді комбінезону, дії військовослужбовця за спалахом ядерного вибуху, дії військовослужбовця за сигналом “хімічна тривога”, підготовка приладів радіаційної розвідки (ДП-5В) до роботи та перевірка їх працездатності, підготовка приладів дозиметричного контролю (ІД-1) до роботи та перевірка їх працездатності, визначення отруйних речовин у повітрі (ВПХР).

Оцінка за виконання практичних дій виставляється згідно з вимогами чинних нормативів.

Оцінка знань за відповіді курсантів з модульного контролю виставляється:

“відмінно” – якщо обидві окремі оцінки “відмінно” або теоретична частина “добре”, а практична “відмінно”;

“добре” – якщо обидві окремі оцінки “добре” або якщо практичне частина – “відмінно”, а теоретична – “задовільно”;

“задовільно” – якщо в окремих оцінках немає оцінки “незадовільно”.

Сума балів, отриманих курсантом за кожний етап модульного контролю, свідчить про ступінь оволодіння курсантом програмою навчальної дисципліни.

Висновок. Як свідчить практика, така методика проведення модульного контролю з дисципліни “Радіаційний, хімічний, біологічний захист підрозділів” найбільш ефективно сприяє реалізації функцій контролю і забезпечує засвоєння знань із загальновійськової підготовки з опорою на їх подальше використання, розкриває нове у знаннях і вміннях, а також створює умови для стимулювання мотивації, активізації пізнавальної діяльності, і як наслідок характер набутих знань, вмінь, навичок спонукає до формування нових якостей у курсантів.

Напрямами подальших досліджень може бути вивчення питань, пов’язаних з інформатизацією контрольних заходів під час вивчення загальновійськових дисциплін.

Список використаної літератури

1. История педагогики. Часть 1. От зарождения воспитания в первобытном обществе до середины XVIII в. : учебное пособие для педагогических университетов. – М., 1997. – С. 50, 51.
2. Порфирий. Жизнь Пифагора // Фрагменты ранних греческих философ. – М., 1989. – 490 с.
3. Коменский Я. А. Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци. – М. : Педагогика, 1988. – С. 87–90.
4. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / К. Д. Ушинский. – Т. 2. – М., 1988. – С. 68–74.
5. Полюк В. С. Організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Віктор Степанович Полюк. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2004. – 187 с.
6. Костылев Ф. В. Учитесь по-новому: Нужны ли оценки-балы : кн. для учителя / Ф. В. Костылев. – М. : Гуманит. изд. центр Владос, 2000. – С. 29, 30.

7. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. С. Лозниця . – К. : “Екс об”, 2001. – 304 с.

8. Чернилевский Д. В. Технология обучения в высшей школе : учебное пособие / Д. Ф. Чернилевский, О. К. Филатов. – М., 1996. – С. 124–128.

9. Русакова Л. М. Пути повышения эффективности контроля учебно-познавательной деятельности студентов : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Л. М. Русакова. – К., 1989. – 16 с.

10. Головач Ю. В. Контроль рівня сформованості професійно-фонетичної компетенції студентів першого курсу мовного педагогічного вузу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Ю. В. Головач. – К., 1997. – 25 с.

11. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / Л. М. Романишина ; Національний аграрний університет. – К., 1998. – 329 с.

12. Булах І. Є. Теорія і методика комп’ютерного тестування успішності навчання : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / І. Є. Булах. – К., 1995. – 430 с.

13. Лобанова Е. В. Совершенствование контроля учебной деятельности курсантов военно-учебных заведений : автореферат дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / Е. В. Лобанова. – М., 2000. – 21 с.

14. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Полук В. С.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2014.

Дзюба П. Н. “Методические указания по организации модульного контроля по дисциплине “Радиационная, химическая, биологическая защита подразделений”

В статтє изложен опыт методики проведения модульного контроля по дисциплине “Радиационная, химическая, биологическая защита подразделений”.

Ключевые слова: *модульный контроль, общевоинские дисциплины, процесс обучения, результаты обучения, знания, умения, навыки.*

Dziuba P. N. Methodological guidelines for organization control module on the subject “The radiation, chemical, biological protection of units”

The National Doctrine for Development of Education in Ukraine in the twentieth century, its current state is characterized by the search for ways to improve the quality of the educational process. A significant role is given control, especially the optimization and intensification.

Control or test learning outcomes a mandatory component of the learning process. The results of monitoring are used to analyze the learning process, making decisions on improving its forms, methods and means. Monitoring is an essential element of management training and learning activities of business education and a means of getting feedback.

The author notes that the control must meet certain requirements, including: objective, systematic and comprehensiveness, cover all parts of the learning process and contribute to its development and improvement.

The article presents the experience of methods of control module on the subject “radiation, chemical, biological protection units”.

Program of study subjects’ “radiation, chemical, biological protection units” provides gain knowledge and practical skills required of future officers of border agency for organizing the timely protection against weapons of mass destruction and of radiation, chemical and biological protection of border agencies, as well as for measures of ecological security in the course of daily activities. Careful assessment of students is carried out on the basis of testing.

The task of the control module is to test understanding and learning the semantic module, the ability to understand the content of a topic or theme, ability to apply their knowledge in solving professional tasks.

Modular control is carried out in two stages: first – written in a specialized class of the department, the second – on a specially created site higher education institution border agency. The sum of the scores obtained for each cadet stage control module indicates the degree program a student mastery of the discipline.

Based on the results of observations proved that the methods of control module on the subject “The radiation, chemical, biological protection units” most effectively promotes the implementation of control functions and provides knowledge assimilation Combined with training based on their subsequent use, revealing new aspects of knowledge and skills, as well as create conditions to stimulate motivation, cognitive activity, and consequently the nature of the acquired knowledge, abilities, skills, encourages the formation of new qualities in cadets.

Keywords: *control module, combined arms courses, learning, learning outcomes, knowledge, abilities, skills.*